บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของโลกในยุคปัจจุบันคือโรคความดันโลหิตสูงที่ก่อให้เกิดภาวะการเจ็บป่วยเรื้อรังอุบัติการณ์ของโรคทั่วโลกพบประชากร 1,000 ล้านคน ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง สำหรับประเทศไทย มีจำนวน 11 ล้านคน และเสียชีวิตด้วยโรคความดันโลหิตสูงปีละ 48,000 คน เฉลี่ยชั่วโมงละ 5 ราย จากข้อมูลสรุปผลของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงสาธารณสุขมีรายงานจำนวนผู้ป่วยความดันโลหิตสูง จำนวน 7,120,308 คน ในแต่ละจังหวัดมีค่าระหว่าง 12.89-1,286.59 ต่อแสนประชากร โดยพบสูงสุดที่ราชบุรี รองลงมาได้แก่ อ่างทอง ลพบุรี มหาสารคาม และต่ำสุด คือ จังหวัดเลย (กระทรวงสาธารณสุข, 2554)

จำนวนผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงของจังหวัดระนองปีงบประมาณ 2552 มีผู้ป่วยจำนวนทั้งสิ้น 6,696 ราย มีผู้ป่วยความดันโลหิตสูงรายใหม่ 2,653 ราย และปีงบประมาณ 2553 ตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2553 อัตราผู้ป่วย 1,133 ต่อประชากรแสนคน สาเหตุการตายอันดับหนึ่งของจังหวัดระนองคือโรคหัวใจและหลอดเลือดจำนวน 114 คน คิดเป็นอัตราตาย 62.65 ต่อประชากรแสนคน ส่วนความดันโลหิตสูง 16 คน คิดเป็น 8.79ต่อแสนประชากร (งานควบคุมโรคไม่ติดต่อ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระนอง, 2553)

สำหรับกระบุรีนั้นมีสถิติการของผู้ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง ระหว่าง พ.ศ. 2547-2550 ของอำเภอกระบุรี มีอัตราเท่ากับ 8.46, 8.36, 8.32 และ 8.15 ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ และตั้งแต่ปี 2548 จนถึงปี 2552 มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคความดันโลหิตสูงติดต่อกันทุกปี ส่วนสถิติการตายด้วยภาวะแทรกซ้อนจากความดันโลหิตสูง ระหว่าง พ.ศ.2547-2552 พบว่า มีอัตราตายเท่ากับ 26.05 16.92 41.78 33.28 และ 24.57 ต่อประชากรแสนคนตามลำดับ (งานควบคุมโรคไม่ติดต่อ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระนอง, 2552) นับว่าเป็นปัญหาด้านสาธารณสุขที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งของอำเภอกระบุรี โดยเฉพาะสถิติการตายด้วยภาวะแทรกซ้อนจากความดันโลหิตสูง เช่น โรคหลอดเลือดในสมองและกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด

จากเหตุผลที่ภาวะความดันโลหิตสูง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในอำเภอกระบุรี ต่อสาเหตุการตายด้วยโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด ทั้งจากภาวะความดันโลหิตสูงเอง

หรือจากภาวะแทรกซ้อนอื่นๆ เช่น หัวใจวายเฉียบพลัน หลอดเลือดหัวใจตีบ กล้ามเนื้อ หัวใจขาดเลือด เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นโรคเรื้อรังที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ และจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ซึ่งความสำคัญอยู่ที่การดูแลตนเองของผู้ป่วย การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้เหมาะสม เพื่อลดความรุนแรงของอาการและอาการแสดง ยับยั้งความก้าวหน้าของโรคลดภาวะแทรกซ้อนและอัตราการตายในผู้ป่วย ให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขตามสภาพของตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงระดับของพฤติกรรมการดูแลตนเองผู้ป่วยความดันโลหิตสูงในพื้นที่รับผิดชอบที่ได้รับการขึ้นทะเบียนรักษาในสถานบริการสาธารณสุขของอำเภอกระบุรี อันได้แก่โรงพยาบาลกระบุรี และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลทุกแห่ง ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยต่างๆที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองผู้ป่วย เพื่อนำผลที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนดูแลสุขภาพ รวมทั้งการปรับปรุงกลวิธีหรือรูปแบบในการดูแลสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค แก่ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงอำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง

สมมติฐานการวิจัย

1. ระดับของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงอำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง อยู่ในระดับสูง
2. ปัจจัยในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงอำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยมีขอบเขตในการศึกษาดังนี้

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ใน การวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่มารับบริการในคลินิกผู้ป่วยความดันโลหิตสูงของโรงพยาบาลกระบุรีมีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอกระบุรี จำนวน 1,241 คน เป็นผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยโดยแพทย์ และส่งกลับไปรับยาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลและเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอกระบุรี และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ โดยใช้สูตรขนาดกลุ่มตัวอย่างของยามาเน่ (Yamane, 1970 : 580-581 อ้างถึงในพวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543 : 132) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 303 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลจำนวน 11 แห่ง และโรงพยาบาลกระบุรี อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อสำรวจพฤติกรรมสุขภาพและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่มารับบริการในคลินิกความดันโลหิตสูงของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลและโรงพยาบาลกระบุรี อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยโดยแพทย์ และเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน อำเภอกระบุรีเท่านั้น
2. เก็บข้อมูลจากผู้ป่วยที่มารับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลทั้ง 11 แห่งของอำเภอกระบุรีและโรงพยาบาลกระบุรี
3. ผู้ป่วยทั้งหมดเป็นกลุ่มที่ยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัย

ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาได้ใช้เวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2554 - มกราคม 2555

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง หมายถึงการป้องกันส่งเสริม การปฏิบัติ การกระทำในการดูแลสุขภาพตนเองได้แก่ ด้านการบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย การจัดการความเครียด การพักผ่อน การรับประทานยาอย่างต่อเนื่อง

ด้านการบริโภคอาหาร หมายถึง การรับประทานอาหารรสชาติที่พอดี ไม่เค็มเกินไป ไม่ดื่มสุราและของมึนเมา การรับประทานอาหารที่หลากหลายโดยเน้นผัก และผลไม้รสไม่หวาน

ด้านการออกกำลังกาย หมายถึง การออกกำลังกายโดยการเดิน วิ่งเหยาะ แกว่งแขน 20-30 นาทีต่อครั้ง และออกกำลังกายอย่างน้อย 3 วันต่อสัปดาห์

ด้านการจัดการความเครียดหรือการพักผ่อน หมายถึง มีการทำกิจกรรมที่ผ่อนคลายความเครียด มีเวลาว่างท่านจะหางานอดิเรกทำ เช่น การปลูกต้นไม้ การฟังเพลง การไปทำบุญที่วัด และนอนหลับวันละ 6-8 ชั่วโมง

ด้านการรับประทานยาอย่างต่อเนื่อง หมายถึง รับประทานยาและปฏิบัติตัวตามคำแนะนำแพทย์/พยาบาล อย่างเคร่งครัด และรับการตรวจวัดความดันโลหิตเพื่อทราบความเปลี่ยนแปลงของระดับความดันโลหิตอย่างสม่ำเสมอ

ปัจจัยในการดูแลสุขภาพตนเอง หมายถึง ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม ปัจจัยด้านการรับรู้ และปัจจัยด้านการเข้าถึงบริการ

ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม หมายถึง ผู้ป่วยความดันโลหิตสูง บุคคลในครอบครัวของท่านมีส่วนร่วมในการดูแลในการรับประทานยา การพบแพทย์ การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การพักผ่อน และเพื่อนบ้านของท่านมีส่วนร่วมในการดูแลหรือสนับสนุนท่านในการให้กำลังใจ

ปัจจัยด้านการรับรู้ หมายถึง การที่ผู้ป่วยความดันโลหิตสูง มีการรับรู้ถึงความรุนแรงโรคความดันโลหิตสูงว่าเป็นโรคที่รักษาไม่หาย ต้องรักษาตลอดชีวิต ภาวะแทรกซ้อนจากโรคความดันโลหิตสูงทำให้กล้ามเนื้อหัวใจตายและทำให้หลอดเลือดสมองตีบทำให้เป็นอัมพาต ภาวะคุกคาม และการรับรู้อุปสรรคของโรคความดันโลหิตสูงว่าการใช้แรงหรือการออกกำลังกายมากเกินไป อาจทำให้ภาวะความดันโลหิตสูงเป็นมากขึ้น

ปัจจัยด้านการเข้าถึงบริการ หมายถึง ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงสามารถเข้ารับบริการจากสถานบริการสาธารณสุขได้อย่างสะดวก ได้แก่ ความพอเพียงระหว่างบริการที่มีอยู่กับความต้องการของผู้ป่วย ความสามารถที่จะไปใช้แหล่งบริการได้อย่างสะดวก แหล่งบริการที่ผู้ป่วยยอมรับว่าให้ความสะดวก

และมีสิ่งอำนวยความสะดวก มีการประกันสุขภาพการมีหลักประกันสุขภาพ และได้รับการเยี่ยมบ้านจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

ผู้ป่วย หมายถึง บุคคลที่ได้รับการตรวจรักษาจากแพทย์ พยาบาลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือบุคลากรทางการแพทย์ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคความดันโลหิตสูง

โรคความดันโลหิตสูง หมายถึง โรคของหลอดเลือดแดงซึ่งแรงต้านต่อหัวใจขณะบีบตัววัดแล้วได้ 140/90 มิลลิเมตรปรอท หรือมากกว่าขณะหัวใจคลายตัว

ผู้ป่วยความดันโลหิตสูง หมายถึง ผู้ที่มีค่าผิดปกติจากการวัดความดันโลหิตเกิน 140/90 มิลลิเมตรปรอทและมีการวัดยืนยันหลาย ๆครั้งและได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นผู้ป่วยความดันโลหิตและรับการรักษาด้วยวิธีต่าง ๆ ตามแผนการรักษาของแพทย์ของอำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดปัจจัยในการดูแลสุขภาพทำการสังเคราะห์และคัดเลือก ตัวแปรต่าง ๆ ของ ไพรวัลย์ เตชะโกศล (2546) มาศึกษาถึงความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง มากำหนดตัวแปรต้น และศึกษาแนวคิดพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้ป่วยความดันโลหิต นำแนวคิดการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงของสุพรรณ ชูชื่น (2547) มากำหนดตัวแปรตาม และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

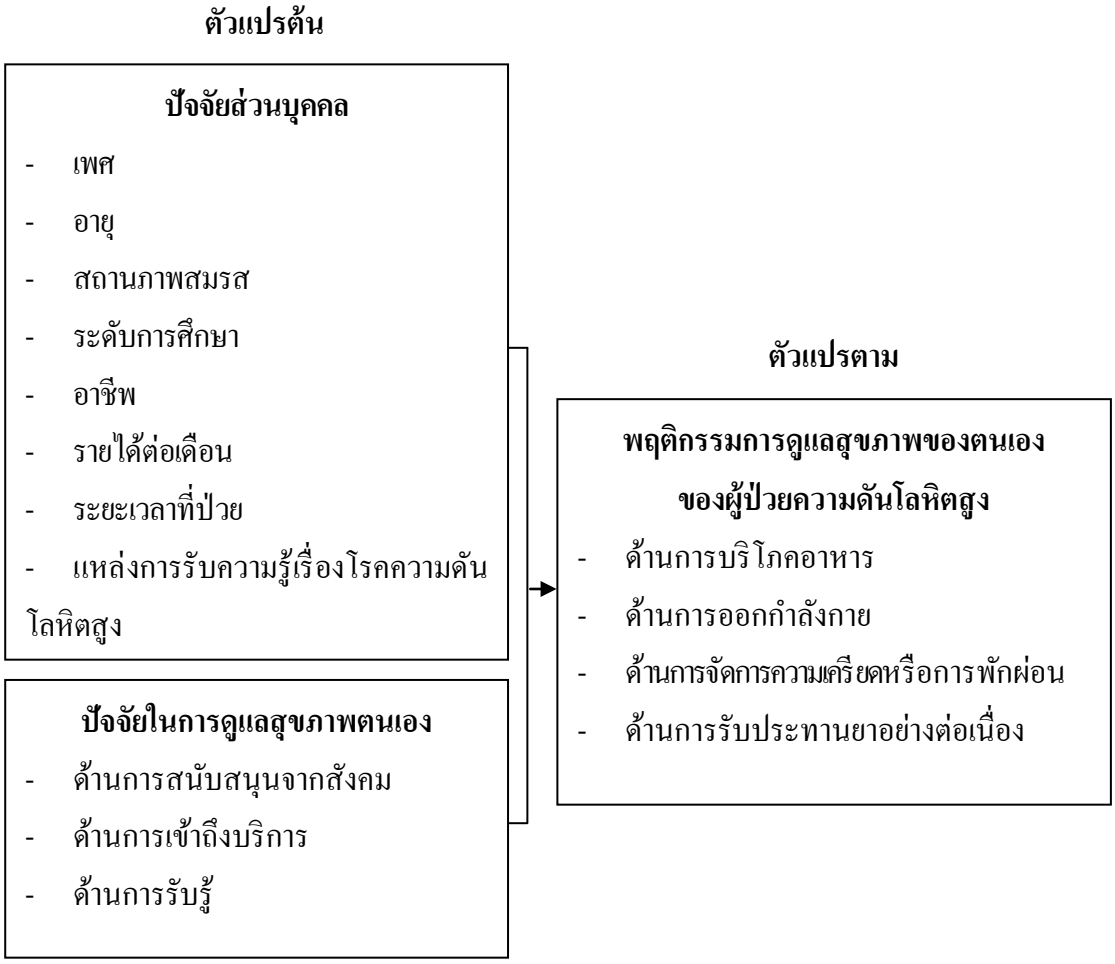

ประโยชน์ของการวิจัย

1. นำผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนดูแลสุขภาพ รวมทั้งการปรับปรุงกลวิธีหรือรูปแบบในการดูแลสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรคแก่ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบและนำไปปรับใช้ในการทำงานที่รับผิดชอบ

2. นำไปปรับใช้ในการทำงาน ปรับรูปแบบ ปรับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงในงานที่รับผิดชอบ

3. งานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานกับสถานบริการสาธารณสุขที่มีบริบทใกล้เคียงกับอำเภอกระบุรี